

Skøjteløberen *Aquarius paludum* (Fabricius) fundet i Sønderjylland

Jakob Damgaard, Nils Møller Andersen & Viggo Mahler

Damgaard, J., N. M. Andersen & V. Mahler: Records of the water strider *Aquarius paludum* (Fabricius) in South Jutland.

Ent. Meddr 68: 63-65. Copenhagen, Denmark, 2000. ISSN 0013-8851.

A. paludum is the rarest water strider in Denmark, and was previously known only from a few lakes in northeastern Zealand. In 1998 the species was recorded from a new locality, Vedsted Sø in southern Jutland, and a survey in September 1999 confirmed the presence of a large population in this lake, as well as a new record from Rybjerg Sø less than one km west of Vedsted Sø. The large population and the poor previous investigations indicate an older colonization in Vedsted Sø, probably from northern Germany. Both lakes are relatively oligotrophic with clear water and a well developed submersed vegetation. There are no other lakes of this type in the area, but peat bogs and more eutrophicated lakes are perhaps capable of supporting the species.

In northeastern Zealand, the population of *A. paludum* has decreased severely during the last twenty years. There are no new records from Store Grib sø, Grib skov, from where a single nymph was recorded in 1970. The population in Løg sø, Rude Skov was large until early in the 1980ies where it crashed, and the last recorded specimens from the lake are from 1989. Agersø, less than one kilometer to the north, still inhabited a large population in 1995, but the last specimen, a nymph, was recorded in August 1997.

Jakob Damgaard & Nils Møller Andersen, Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, 2100 Ø;

Viggo Mahler: Bio/consult, Johannes Ewalds Vej 42-44, 8230 Åbyhøj.

Af Danmarks 9 arter af skøjteløbere er *Aquarius paludum* langt den sjældneste. Arten er let kendelig fra de andre arter på såvel udseende som habitatvalg, og var hidtil kun kendt fra Løg sø og Agersø i Rude Skov samt Store Grib sø i Grib skov, alle i Nordøstsjælland (Damgaard & Andersen, 1996). For nylig er arten tillige fundet i Sønderjylland, hvor Jens Christensen, Bio/consult 28.viii.1998 indsamlede 3 langvingede voksne eks. (VM det.) i Vedsted Sø ved Vedsted Kirke. Der blev desuden observeret mindre flokke af arten. Søen, der er 8.4 ha stor, er dannet i et dødishul, der ligger syd for Vedsted i et bakket terræn, som hovedsagelig består af landbrugsarealer. Vedsted Sø er i forhold til sin størrelse meget dyb med en maksimal dybde på 11.9 m og med stejle skrænter i det meste af søen, bortset fra den vestlige del udfor præstegården samt i den sydlige del. Søen var tidligere en næringsfattig og klarvandet sø med grundskudsplanter; en søtype der er sjælden i Sønderjylland, og som ud over Vedsted Sø kun er repræsenteret ved den nærliggende Rybjerg Sø samt, tidligere, Hostrup Sø syd for Åbenrå. Desværre er vandkvaliteten også i Vedsted Sø de senere år blevet stadig ringere med nedsat sigtdybde og tilvoksning af trådalger, hvilket har medført mindre dybdeudbredelse af grundskudsplanterne (Sønderjyllands Amt, 1999).

Foranlediget af det interessante fund besøgte JD og NMA lokaliteten 8.ix.1999, og konstaterede at *Aquarius paludum* var talrigt tilstede både i form af nymfer og langvinge-

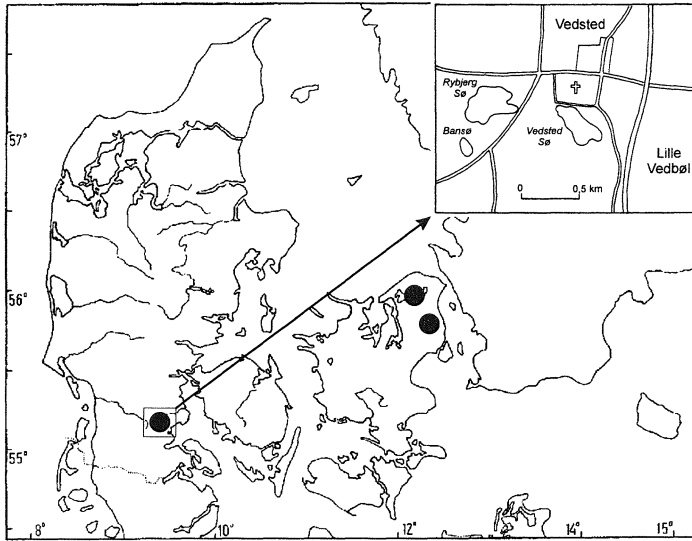

Fig. 1. Udbredelse af *Aquarius paludum* i Danmark. Arten er ikke fundet i Nordøstsjælland siden 1997. Indsat: udsnit af kortet der viser de sønderjyske søer Vedsted Sø og Rybjerg Sø, hvor *A. paludum* blev fundet i 1998/1999.

*Distribution of Aquarius paludum in Denmark. The species has not been recorded from northeastern Zealand after 1997. Insert: close up of part of South Jutland, showing the lakes Vedsted Sø and Rybjerg Sø where *A. paludum* was discovered in 1998/1999.*

de voksne. I søen fandtes ligeledes de to mere almindelige skøjteløbertæger *Gerris lacustris* og *G. argentatus*. Det var dog kun ved præstegården at *A. paludum* var tilstede i antal, hvorimod den helt manglede på nordbredden, og kun var fåtalligt tilstede i rørsumpen i den vestlige ende af søen. Resten af den sydlige og sydøstlige bred af søen blev ikke undersøgt. Et besøg i den nærliggende Rybjerg Sø få hundrede meter mod vest afslørede at også denne sø indeholdt *A. paludum*, idet vi fandt en enkelt hun under en badebro i søens østlige ende. Søen er privat ejet og blev ikke undersøgt for større bestande.

Den store bestand af *A. paludum* i Vedsted Sø tyder på, at arten har været tilstede i søen igennem længere tid. Vandtægefaunaen i søen er næsten ikke undersøgt; seneste registrering er fra april 1980 (K. Rasmussen, 1 stk. *Sigara falleni* (Fieber), Naturhistorisk Museum, Århus), og da søen som nævnt tidligere var renere og mere velegnet som levested for *A. paludum*, har arten sandsynligvis i flere år haft en livskraftig bestand her. Da Vedsted Sø er uden til- og afløb er arten sandsynligvis oprindelig tilfløjet fra Nordtyskland. Et besøg i den lille Bansø som ligger umiddelbart syd for Rybjerg Sø gav ingen nye fund, og søen synes at være for næringsbelastet til at kunne rumme arten. Vedbøl Sø som ligger et par kilometer vest for Vedsted Sø er en typisk eutrof sø med veludviklet rørskov, og ligner derfor ikke en typisk *A. paludum* lokalitet som de kendes fra Nordsjælland og Sydsverige med omgivende skov, sparsom rørskov og humøst vand. Vedbøl Sø burde på grund af sin beliggenhed undersøges nærmere, og søens afløb rummer desuden en stor bestand af en anden sjælden skøjteløber, *Aquarius najas* (De Geer). Et besøg i foråret 1999 i Abkær Mose og Stengelmose et par kilometer syd for Vedsted gav heller ikke nye fund af *A. paludum*, selvom disse søer rummer en interessant vandtægefauna med bl.a. flere sjældne bugsvømmere (Damgaard, 1997). Disse tørvemoser er dog ikke skovomkransede, og derfor næppe velegnede som levested for *A. paludum*.

Desværre står det dårligt til med arten i Nordøstsjælland, hvor den har været kendt fra siden begyndelsen af 1900-tallet (Jensen-Haarup, 1912). Arten var tidligere talrig i både Løgsø og Agersø i Rude Skov, og var desuden kendt fra et enkelt fund i Store Gribsø fra 1970 (Damgaard & Andersen, 1996). Den forsvandt fra Løgsø omkring 1990 efter at have været i kraftigt aftagen siden 1982. I Agersø var der indtil 1995 en stor bestand af arten, men siden er arten gået kraftigt tilbage, og det sidste eksemplar, en nymfe, blev set i Agersø i august 1997 (M. Holmen pers. komm.). En undersøgelse af begge søer i

september 1999 (NMA) gav ingen nye fund, og arten må antages at være uddød i Nordøstsjælland. Alle tre sjællandske søer er omgivet af skov, og ihvert tilfælde Løgsø og Agersø har tidligere været næringsfattige, og derved lignet mange af de sydsvenske søer, som ofte huser store bestande af *A. paludum*. De senere år er søerne blevet mere næringsrige, og især Agersø har nu en meget stor bestand af småfisk som konkurrerer om føden med *A. paludum*, og muligvis også tager nymfer af arten. Det er dog uvist om søens forringede tilstand og den stigende mængde af småfisk har været den direkte årsag til *A. paludum*'s forsvinden, ligesom det er et mysterium hvorfor arten ikke har formået at sprede sig til andre, lignende søer i Nordøstsjælland. Det hænger muligvis sammen med at arten er nær sin nordvestgrænse i Danmark og derfor er meget sårbar overfor selv mindre svingninger i klima og miljø, ligesom nedsat overlevelse p.g.a. indavl også kan være en forklaring.

Tak til Mogens Holmen for oplysninger om *A. paludum* i Rude Skov samt Hans Thiil Nielsen (Sønderjyllands Amt) og Jens Christensen og Per Nissen Grøn (Bio/consult) for oplysninger om miljøtilstanden i Vedsted Sø og Rybjerg Sø og *A. paludum* i Vedsted Sø.

Litteratur

- Damgaard, J., 1997. De danske vandtæggers udbredelse og status (Heteroptera: Gerromorpha & Nepomorpha). – *Entomologiske Meddelelser* 65: 49-108.
- Damgaard, J. & Andersen, N.M., 1996. Distribution, phenology, and conservation status of the larger water striders in Denmark. – *Entomologiske Meddelelser* 64: 289-306.
- Jensen-Haarup, A.C., 1912. Tæger. – *Danmarks Fauna* 12: 1-300.
- Sønderjyllands Amt, 1999. Vegetation og smådyr i Vedsted Sø. Tilsynsrapport 46 s.